

Artikkel fra Prosa nr 3/1999

Hvem sa hva, og hva skjedde egentlig da Universitetsforlaget i sommer oppførte å eksistere i den form vi kjenner det?

Slaktere i sommersonn

Av Syphilia Morgenstjerne

I sommer ble Universitetsforlaget slaktet av sine hovedaksjonærer, Gyldendal og Aschehoug. Mange hadde fryktet dette helt siden de to kjøpte seg inn i sin felles konkurrent i 1988.

Slaktet ble fordelt broderlig: Aschehoug fikk de beste stykkene – navnet og de akademiske utgivelsene pluss nordiske tidsskrifter – mens Gyldendal fikk alt det andre. Sammen skal de selge huset på Tøyen og de utenlandske tidsskriftene, og bare på dette får de inn mer penger enn de la ut.

Omtrent samtidig er Aschehoug og Gyldendal blitt bokbransjens enerådende herskere, ved at de hver for seg er trådt inn som eneste eiere i nesten alle landets toneangivende bokhandlere. Fra før av eier de Bokklubbene, Forlagscentralen og Kunnskapsforlaget sammen.

Moralen i dette skal vi la hvile her (det blir for overveldende). Økonomien også (den er for opplagt).

Men *retorikken* kan det passe å se på. Hvem sa hva – og hvordan lyder det i ettertid? Gjennom et konsentrat av replikkene som falt er det kanskje også mulig å lese seg til hva som *egentlig* skjedde og hvorfor aktørene sa det de sa – akkurat da.

Kors på halsen I: Uansvarlige spekulasjoner

..

Jeg vil ikke kalle det slakt, men en smertefull omstrukturering. - *William Nygaard på pressekonferanse 16/6-99*

Det har vært en smertefull prosess, men jeg er også glad for at vi ikke lenger skal konkurrere med oss selv via Universitetsforlaget. - *Geir Mork på pressekonferanse 16/6-99*

Vi har ikke rygg til å bære Universitetsforlaget. - *William Nygaard på pressekonferanse 16/6-99*

Jeg er ikke laget av sement. Det er klart dette er en trist dag for norsk forlagsbransje. - *Geir Mork på pressekonferanse 16/6-99*

Svake rygger er neppe selskapenes problem. De gikk med årsoverskudd på henholdsvis 38,2 og 52,2 millioner kroner i 1998, og de har aldri skutt inn noe annet i Universitetsforlaget enn sin egen aksjekapital på tilsammen 19,64 millioner kroner. - *Liv Veum Seljevold, tillitsvalgt i Universitetsforlaget, i Dagens Næringsliv 23/6-99*

Mork hadde for vondt i halsen til å si stort. - *Dagbladet 23/6-99, i reportasje fra protestmøtet på Sehesteds plass dagen før*

Jeg vil på det sterkeste tilbakevise Lilletuns antydninger om at Gyldendal og Aschehougs motiv er å kvitte seg med en brysom konkurrent. På flere punkter er han opplagt misledet av sine informanter. Resultatet er at han dessverre hengir seg til spekulasjoner, sier Mork og fortsetter: Jeg kan bare uttale meg på Gyldendals vegne, men vår holdning er klar: Vi er, og vi blir, i Universitetsforlaget. Vi har ikke gått inn med en eierpost på 25 prosent for å slakte forlaget eller utslette dets selvstendighet. En slik strategi ville være å rote med egne penger, og det gjør Gyldendal ikke. - *Geir Mork til Aftenposten 3/7-98*

Jeg er forundret over at statsråden (Jon Lilletun) velger å uttale seg som han gjør. Han må være villedet av sine informanter og han henger seg på spekulasjoner. Jeg vil på det sterkeste benekte at Gyldendal og Aschehoug har planer om å strippe Universitetsforlaget, sier en oppbrakt Geir Mork til Dagbladet.

(...) Hvis dere ikke lykkes, blir Universitetsforlaget et underbruk av Gyldendal og Aschehoug?

- Det synes jeg er helt uansvarlig spekulasjon, både av pressen og statsråden. - *Dagbladet 3/7-98*

Kors på halsen II: Kulturelle forpliktelser

Da Aschehoug og Gyldendal gjorde sitt inntog i Universitetsforlaget, så var den høyverdige kulturpolitiske begrunnelsen å demme opp for grådige, utenlandske forlagsinteresser. - *Aftenposten 24/6-98*

I ti år har AG-alliansen sittet med 50 % av aksjene i Universitetsforlaget. I løpet av disse årene har de to forlag aldri opptrådt som aktive eiere med uttalt ønske om eller demonstrert vilje til å utvikle Universitetsforlaget. Snarere tvert imot; Aschehoug og Gyldendal har opptrådt mer som aktive konkurrenter enn som eiere. - *Trond Andreassen i Dagbladet 22/6-99*

Universitetsforlaget ved de to eierforlagenes inntreden ble tvunget til å distribuere sine bøker via Forlagsentralen, som Gyldendal og Aschehoug eier i fellesskap. Resultatet er at Universitetsforlaget i dag har noen av bransjens høyeste distribusjonskostnader, på rundt 10 prosent av utsalgspris, mens flere av konkurrentene ligger på det halve. - *Aftenposten 4/7-98*

Det bør i dag ikke lengre være noen hemmelighet at ledelsen i Universitetsforlaget og styret minus de to representantene fra AG-alliansen, måtte bruke mye tid på å utvikle strategier for hvordan de skulle kommunisere med de to. - *Trond Andreassen i Dagbladet 22/6-99*

Både Aschehoug og Gyldendal eier ressurssterke forlag som utgir universitets- og høyskolelitteratur. Tano Aschehoug hadde en omsetning på 46 millioner kroner i 1997, mens Ad Notam Gyldendal omsatte for 41 millioner kroner i fjor. - *Dagens Næringsliv 14/7-98*

Norske forlag står overfor svært vanskelige år fra neste år av, når de store skolereformene nå er over, og antallet studenter på universitet og høyskoler går ned. Dette er allerede en tikkende bombe i alle de store forlagene. Det er derfor svært beleilig for Aschehoug og Gyldendal at de har kvittet seg med sin største konkurrent på området og samtidig ikke har bundet seg til nye ansettelses. - *Kaja Korsvold, Aftenposten 19/6-99*

Nei, la oss skjære gjennom og se det slik det henger sammen. AG-alliansen ville gjerne torpedere en konkurrent, men de ville forståelig nok ikke ha ansvaret for å ha gjort det. - *Trond Andreassen i Dagbladet 22/6-99*

Den ”tunge byrden” Aschehoug og Gyldendal hevder Universitetsforlaget utgjør, lar seg imidlertid realisere i ganske store gevinster når eierne overtar attraktive forfattere, bøker på lager og titler under planlegging, selger tidsskriftavdelingen, aksjeposten i Kommuneforlaget og (...) huset forlaget eier og holder til i. - *Marianne Egeland, forfatter av Universitetsforlagets historie, i Aftenposten 24/6-99*

Hele Universitetsforlaget (er) verdivurdert til mellom 230 og 240 millioner kroner. - *Dagens Næringsliv 23/1-99*

Kors på halsen III: Jakten på kjøpere

Vi har vært åpne på hvem vi ikke ville selge til. Vi selger ikke til Bonnier av konkurransehensyn, dessuten er de fraværende på profesjonsmarkedet. Ellers har vi hatt kontakt med alle de store nordiske aktørene, en stor del av disse er internasjonalt eid. - *Geir Mork til Dagens Næringsliv 23/6-99*

Jeg har ingen tro på at det er gjort iherdige forsøk på å selge Universitetsforlaget. Det er skuebrød. - *Trond Andreassen, generalsekretær i NFF, til Dagens Næringsliv 19/6-99*

I prospektet Aschehoug og Gyldendal la på bordet til norske og utenlandske interessenter var Universitetsforlaget verdivurdert til 200 millioner kroner. Ut fra dette priskravet ville Aschehoug og Gyldendals eierandel på 50 prosent vært til salgs for rundt 100 millioner kroner. En viktig årsak til den labre kjøpsinteressen var utvilsomt den stive prisen. Da Aschehoug og Gyldendal selv overtok, var verdivurderingen mer enn halvert, til 94,5 millioner kroner. - *Dagens Næringsliv 25/6-99*

NKS-gruppen og flere andre potensielle kjøpere har oppgitt at de fikk et prisanslag på 200 millioner for forlaget. - *Aftenposten 28/6-99*

Advokat Jens Kristian Thune, William Nygaard og Geir Mork avviste alle at budet som kom fra en norsk interessent i mai måned på 100 millioner kroner, kunne vært av interesse for forlaget. - *Aftenposten 25/6-99*

Prisen på 94,5 millioner kroner utgjør bare 27 prosent av de samlede driftsinntektene i Universitetsforlaget, og må sies å være relativt lav. - *Dagens Næringsliv 17/6-99*

Det økonomiske grunnlaget er ikke til stede, og vil ikke være det, til at Aschehoug og Gyldendal kan påta seg å være langsiktige eiere. Vi vil derfor sette ned en arbeidsgruppe som skal se på hvordan vi skal omstrukturere forlaget. Denne prosessen vil forhåpentlig være fullført innen årets utgang. - *William Nygaard 16/6-99 ifølge Dagsavisen dagen etter*

Ingen av de akademiske eierne i Universitetsforlaget visste at Aschehoug og Gyldendal hadde planer om å slakte forlaget. Dette fikk de ni akademiske institusjonene vite etter at de hadde akseptert budet. - *Dagens Næringsliv 19/6-99*

Aschehoug og Gyldendal signaliserte på pressekonferansen at de føler seg moralsk forpliktet til å kjøpe denne aksjeposten (fra Studentsamskipnaden i Trondheim). - *Dagbladet 30/6-98*

Vi trenger sterke eiere med en tydelig vilje. I dagens situasjon kan jeg ikke se at andre enn Gyldendal og Aschehoug er aktuelle, enten det gjelder kapital eller kompetanse innen forlagsdrift. Det er ikke noe alternativ å gå utenlands for å lete etter nye eiere med kapital. - *Geir Mork til Aftenposten 3/7-98*

Jeg har sittet rundt styrebordet med dem i ti år, men ser foreløpig ingen tegn til kannibalisme. - *Per Ivar Maudal til Dagbladet 30/6-98*

Da Aschehoug og Gyldendal i 1988 gikk inn i forlaget med til sammen 50 prosent av aksjene, var det uten noe åpenbart strategisk konsept, utover å holde andre interessenter utenfor. De plasserte seg i en "Catch 22"- situasjon: Gikk Universitetsforlaget godt, var det galt – for det berodde på reduserte markedsandeler for de to nye eierne. Gikk det økonomisk dårlig, ble det mindre eierutbytte. - *Rune Slagstad i Aftenposten 23/6-99*

Kors på halsen IV: Konkurransen

Spørsmålet er om de to store forlagene i så stor grad opererer sammen at de må ses på som ett. Til sammen omsetter Aschehoug og Gyldendal etter alle oppkjøpene for over to milliarder kroner årlig. Den største konkurrenten Cappelen omsatte i 1998 for 530 millioner kroner. - *Dagens Næringsliv 17/7-99*

Forlagene har kommet til å samarbeide på så viktige økonomiske områder at de er nødt til å holde sammen. - *Nils Kåre Jacobsen, tidligere mangeårig Gyldendal-sjef, til Dagens Næringsliv 17/7-99*

De lever i et veldig balansert fellesskap. Når den ene parten gjør noe, må den andre følge etter. - *Trond Andreassen, generalsekretær i NFF, til Dagens Næringsliv 17/7-99*

Så lenge maktbalansen rundt Sehesteds plass er viktigere enn en bred og mangfoldig faglitteratur, var utfallet gitt. - *Nina Refseth, konsulent i Universitetsforlaget, til Morgenbladet 25/6-99*

La meg heller snu det: Hvordan ville det stå til med mangfoldet uten et par store forlag, med store forlags ressurser til å gi ut et bredt spekter av bøker? - *Geir Mork til Dagbladet 8/7-99*

Jeg konstaterer at de to største aktørene får en større og større kontroll i alle ledd. Når de to store aktørene går inn tungt i alle ledd, blir det også svært mange møtesteder. Dette er noe av det vi må se på. - *Knut Eggum Johansen, konkurransedirektør, til Dagens Næringsliv 17/7-99*

Vi er konkurrenter fra a til å: Aschehougs oppkjøp i bokhandlerbransjen er besvart av oss ved at vi nå velger å gå aktivt inn selv. Dette er gjort meget bevisst. - *Geir Mork til Dagens Næringsliv 17/7-99*

Dersom de nyinnkjøpte bokhandlene og oppkjøpet i Universitetsforlaget holdes utenfor, kom rundt 60 prosent av Gyldendals totale driftsinntekter i 1998 fra foretak forlaget helt eller

delvis eier sammen med Aschehoug. For Aschehoug del er det tilsvarende tallet rundt 50 prosent. Viktigst er likevel at fellesprosjektene har opprettholdt en jevn og svært god lønnsomhet gjennom mange år. - *Dagens Næringsliv 17/7-99*

De konkurrerer om det de taper penger på, og samarbeider intimt om det de tjener penger på. - *Halfdan Friehow, forlags sjef i J.M.Stenersen, til Dagens Næringsliv 17/7-99*

Aschehoug og Gyldendal navigerer veldig tett sammen. Så har de litt pynt ved siden av som de styrer selv. Det er klart at dette er et jævlig sterkt maktpunkt. Hele dynamikken i forlagsbransjen ligger så vidt jeg kan se på Sehesteds plass i dag. - *Trond Andreassen, generalsekretær i NFF, til Dagens Næringsliv 17/7-99*

Og hva nå?

Kampen om hegemoniet i norsk forlagsverden står på Sehesteds plass, uttalte direktør Mork sist høst. Det er noe av det mest presise han har uttalt på lang tid. - *Rune Slagstad i Aftenposten 23/6-99*

Strukturelt blir det tydeligere at Aschehoug og Gyldendal står mot hverandre på forlagssiden. Som jeg har sagt før: I dag, i morgen, om to år og om fem år, vil Aschehoug og Gyldendal være hovedkonkurrenter. - *Geir Mork til Dagens Næringsliv 23/6-99*

Noen håper at den innovative ånden fra Ufs grunnlegger Tønnes Andenæs vil ta følge med det historiske arkivet, som rommer mer enn 17000 titler, over til "seierherrene" på Sehesteds plass. Det kan man ikke utelukke, men trolig er det mer sannsynlig at vinnerne på lang sikt blir de mindre og digitale nisjeforlagene som makter å forene eiernes krav til lønnsomhet med kunnskapsarbeiderens krav om tillit, kommunikasjon og "hard fun" på arbeidsplassen. - *Terje Osmundsen, tidligere adm. dir. i Universitetsforlaget, i Dagens Næringsliv 3/7-99*

Jeg forventer at samfunnet skal måle oss på det vi gjør: Bøkene vi utgir, hvordan vi forvalter det ansvaret vi har og tar. Gyldendal utga mer enn 1300 bøker i fjor, og det er mye, det. - *Geir Mork til Dagbladet 23/6-98*

Ett år tidligere ...

Hvorfor måtte Osmundsen gå?

Jeg visste at Universitetsforlaget slet med lønnsomheten, men ingen har vært klar over at det sto så dårlig til. - *Terje Osmundsen etter et par uker i direktørstolen, til Aftenposten 5/2-98*

Ved å endra prinsippa for verdivurdering av varelageret unngjekk Universitetsforlagets raude tal i 1996. For 1997 er prinsippa reversert til ordninga frå 1994 og 1995. - *Bergens Tidende 7/2-98*

Det tok ikke mer enn en dag etter at det nye styret ble valgt og til Osmundsen var ute av sjefsstolen. - *VG 21/6-98, etter at det hadde blitt "lekket" om det hemmelige styremøtet*

Et kontroversielt grep fra Osmundsen har vært å si opp avtalen med Forlagssentralen, som i mange år har vært en belastning for forlaget, men som to av de store eierne, Aschehoug og Gyldendal, har tjent på. - *VG 21/6-98*

Det nye styret måtte ta stilling til viktige strategivalg. Administrerende direktør hadde avvikende ideer, og vi ble enige om at de ideene ikke lot seg forene med dem det nye styret har. - *Per Ivar Maudal, styreleder i U-forlaget, til VG 21/6-98*

- Hvilke strategiske valg?

- Nei, det kunne verken styreformann Maudal eller Osmundsen si noe om. - *Dagsavisen 23/6-98*

For ett år siden kastet Mork og Nygaard den direktøren de selv hadde ansatt noen måneder tidligere. Ett av ankepunktene var at han ville selge tidsskriftavdelingen til utlandet. Det var meningsløst, hevdet de i juni i fjor, for de var langsiktige og seriøse eiere. Ett år senere vil de samme herrer slakte hele Universitetsforlaget – og selge nettopp tidsskriftavdelingen til utlandet. Det er strategisk tenkning på høyde med det kulturelle nivå i rekken av middelmådige norske romaner som Aschehoug og Gyldendal generøst forsyner markedet med ved offentlig mellomkomst. - *Rune Slagstad i Aftenposten 23/6-99*